

Čj: 2/ZŠMPP/2022

Školní program proti šikanování, kyberšikaně

Program proti šikanování je nedílnou součástí Minimálního preventivního programu školy a Školní preventivní strategie. Školní program proti šikanování je nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou. Program proti šikanování má přispívat k vytváření bezpečného prostoru, respektujícího a vstřícného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy pro případ řešení šikanování. Je určen pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy a stejně tak žákům a jejich rodičům. Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.

Vymezuje pojem šikana, seznamuje s postupy řešení a šetření šikany

Vychází z:

- Metodické doporučení k prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č.j. 21291/2010-28 po aktualizaci 2017
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019–2027 (dokument MŠMT)

1. PROGRAM

Cíl programu Vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí a co nejdříve odhalit a účinně řešit šikanování. Vytvořit pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu. Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky a mezi žáky a učiteli.

Tvorba a realizace programu pedagogičtí pracovníci školy

Podpora programu - vzdělávání pedagogických pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikanování - doplňování odborné literatury - dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, ve školní jídelně a ve školní družině, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním je zajištěn dohled ve sborovně školy

- ve školním řádu jsou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení
- zmapování situace – její analýza a evaluace
- společný postup řešení při výskytu šikany ve škole
- primární prevence ve výuce
- primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování
- spolupráce s rodiči

- školní poradenské služby
- spolupráce se specializovanými zařízeními

2. ŠIKANANA (CHARAKTERISTIKA, STÁDIA A PREVENCE)

2.1 Charakteristika šikany Šikanování (ubližování) je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a většinou opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Rovněž se může realizovat prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

2.2 Projevy šikany

Přímá šikana

Může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).

Nepřímá šikana

Má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Kyberšikana

Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s

tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důle žité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

2. 3 Stadia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo vlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi

otloukánka. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celé skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

2. 4 Prevence šikany

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky
- podporovat solidaritu a toleranci
- vést žáky k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání
- jednat s dětmi jako s partnery, bez výjimky respektovat jejich práva, zároveň vést k plnění povinností
- udržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze je tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity, a to i v případě, že nejsem pověřen dozorem
- informovat žáky, ale i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, vedení školy, linka důvěry, školní schránka důvěry,

2. 5 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé mohou být: např.

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášení nepřátelských až nenávistných, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů, nucení k spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům;

Nepřímé mohou být: např.

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;

- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit;

2. 6 Rodiče žáků by si měli všimnout především těchto možných příznaků šikánování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechutí jít ráno do školy (zvláště, když dítě mělo dříve školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti rozpoznatelný strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, možná právě „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní potíže může přehánět,
- případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

3. KROKY PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

3. 1 bezpečné prostředí ve škole, prevence a společný postup řešení šikany

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele, která je zmíněná na konci kapitoly.

Všichni pedagogičtí pracovníci školy při svém kontaktu s žáky při vyučovacích hodinách i mimo ně, v areálu školy a na mimoškolních akcích sledují chování žáků vůči sobě navzájem, ve vztahu k žákům zachovávají profesionální přístup. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat všem znakům šikanování.

Třídní učitel je v pravidelném kontaktu s žáky třídy, zajímá se o problémy žáků a o jejich vzájemné vztahy. V případě výskytu konfliktů se pokouší zjistit jejich příčinu a zamezit dalšímu rozvoji.

V případě podezření na výskyt šikany nebo chování, ze kterého by se mohla šikana vyvinout, neprodleně každý z pedagogů o věci informuje třídního učitele.

Třídní učitel ihned informuje metodika prevence nebo výchovného poradce a upozorní na problém všechny pedagogy, kteří se třídou pravidelně pracují, požádá je o spolupráci při sledování třídy.

Třídní učitel se ve spolupráci s metodikem prevence, výchovným poradcem pokusí získat více informací o vývoji vztahů mezi žáky třídy. Žádný z pedagogů žáky nebude předem v této věci kontaktovat ani provádět vyšetřování. O situaci je nutné vždy informovat ředitele školy.

Specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany je pověřeno Školní poradenské pracoviště a jeho pracovníci. Tito pracovníci disponují kompetencemi k řešení počáteční šikany a k vyhodnocování potřeb školy k pokročilé šikaně.

Při potvrzení podezření na výskyt šikany metodik prevence nebo výchovný poradce s ostatními ped. pracovníky provedou hlubší vyšetření situace. Při šetření postupují podle doporučených metod. Škola může požádat o externí spolupráci zejména při šetření pokročilé šikany.

Pravidla chování jsou specifikována ve Školním řádu, a to včetně pravidel pro používání mobilních telefonů.

Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), viz Minimální preventivní program.

3. 2 Základní postup v šetření školní šikany.

Škola musí nejprve posoudit závažnost šikany a zvážit, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit nebo zda-li zažádá o pomoc zvenčí. Dojde-li k závažnému případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), vedení školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Vedení školy oznámí OSPOD skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka.

3. 2. 1 Situace, které zvládne škola sama – počáteční šikana.

Doporučený postup probíhá v těchto krocích:

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny; stanovení formy šikany.
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi. Při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Rozhovor je nutné písemně zaznamenat a opatřit podpisy zúčastněných.
3. Nalezení vhodných svědků. Je vhodné vytipovat členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat. Pohovor s nimi opět písemně zaznamenat a opatřit podpisy.
4. Ochrana oběti. O skutečnosti taktně informovat vyučující, kteří budou vyučovat ve třídě, kde je podezření na šikanu. Vyučující zajistí, aby nebylo oběti dále ubližováno.

5. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky. Zásadní chybou je konfrontace obětí a agresorů; nepřijatelné je společné vyšetřování agresorů a svědků.
6. Předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovorů. Rozhovory je nutné písemně zaznamenat a opatřit podpisy zúčastněných. Při vedení rozhovoru se zúčastněnými je třeba vědět na co se zeptat a jak. Pracujeme s neverbálními technikami (pohled do očí, tělesná blízkost,..). Rozhovor s obětí je nutné vést velmi citlivě a laskavě. Důležité je, aby dítě pocítilo naprostou důvěru v nás. Rozhovory vedeme tak, aby ostatní nevěděli, že vyšetřování probíhá.
 - Rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory, směřuje k metodě usmíření.
 - Rozhovor s agresory, směřuje k metodě vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči);
7. Realizace vhodné metody (usmíření, nátlak). Ke každému případu přistupujeme individuálně. Popsané kroky nelze časově vymezit. Je nutné, aby učitel postupoval citlivě a nezanedbal důležité momenty.
8. Třídnická hodina (efekt metody usmíření, oznámení výchovných opatření)
9. Rozhovor s rodiči obětí
10. Třídní schůzka
11. Práce s celou třídou.

Pokud se vyšetřováním prokáže výskyt šikany v třídním kolektivu, je nutná důsledná ochrana oběti, popř. obětí, informování třídy o výsledcích vyšetřování včetně dalšího postupu a kázeňských opatření pro agresory. S výsledky vyšetřování jsou vedením školy seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci. Informace třídě předá vedení školy ve spolupráci s výchovným poradcem a třídním učitelem, ochranu oběti a sledování třídy zajistí všichni pedagogičtí pracovníci, ale i ostatní pracovníci školy.

Metodik prevence ve spolupráci s třídním učitelem, popř. vedením školy informuje o výsledcích vyšetřování a dalším postupu zákonné zástupce agresora (agresorů), ale také zákonné zástupce oběti.

O jednotlivých krocích je učiněn písemný záznam.

Stupeň udělených kázeňských / výchovných opatření a další postup školy se řídí Školním řádem

3. 2. 2 Vyšetřování šikany – spolupráce s externím odborníkem

Při výskytu komplikované počáteční šikany, při výskytu obyčejné pokročilé šikany, dále při řešení komplikované pokročilé šikany (tzv. lynčování). Škola kontaktuje například organizaci, se kterou spolupracuje při dlouhodobé prevenci, nebo se kterou spolupracuje při práci se třídou, případně na doporučení jiných škol.

Dojde-li k závažnému případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, vedení školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR a OSPOD. Spolupráce s odborníky a Policií ČR.

Při řešení případů šikany spolupracovat s institucemi:

- 1) v resortu školství (s PPP, středisky výchovné péče, speciálními pedagogickými centry);

- 2) v resortu zdravotnictví (s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči vč. individuální a rodinné terapie);
- 3) v resortu sociální péče (s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence, OSPOD);
- 4) Policie ČR (při závažném projevu šikany).

3. 2. 3 Postup v případě vyšetřování kyberšikany

V případě zjištění kyberšikany nebo podezření na kyberšikanu je nutné zjistit všechny skutečnosti související s útokem. A to i útoky staršího data, které byly nebo mohly být zjištěné ve škole. Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Jedná se o zneužití IT, zejména mobilů a internetu k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost. Postupuje se obdobně jako u šikany, níže je uvedeno doplnění

1. Je potřeba zjistit agresora/y útoku a důkladně vyšetřit všechny souvislosti.
2. Pedagogický pracovník zajistí všechny dostupné důkazy kyberšikany (obrázky – print screen, emaily, chaty, fotografie, nahrávky,...). Pohovor s obětí a s případnými svědky je veden tak, aby bylo zajištěno bezpečí. Nekonfrontuje se oběť a agresor. Při závažnější kyberšikaně je vhodné zajistit oběti pomoc psychologa, škola může požádat o spolupráci externího odborníka. S případem jsou seznámeni zákonní zástupci oběti.
3. Po shromáždění důkazů následuje rozhovor s agresorem, je mu sdělen závěr šetření a následné kázeňské řešení. Škola informuje zákonné zástupce agresora na výchovné komisi. U závažné formy kyberšikany je informována Policie ČR.
4. Informovat zákonné zástupce oběti, ale i agresora; nabídnout jim kam se mají obrátit, pokud budou potřebovat pomoc při vyhledání řešení;
5. Požadovat od všech zainteresovaných konečné řešení.

4 PRIMÁRNÍ PREVENCE

Primární prevence probíhá ve výuce, ve školních i mimoškolních programech. Škola má zpracován Školní řád, se kterým jsou každoročně žáci seznámeni a který je představen na úvodních třídních schůzkách také rodičům. Primární prevence je obsažena v dokumentu Minimální preventivní program. Škola se kontinuálně zabývá primární prevencí v jednotlivých ročnících. Škola bude vždy využívat preventivních opatření tak, aby se zabránilo i náznakům šikany. Při včasné podchycení šikany je velká šance na zvládnutí situace. Využit se dají třídnické hodiny, komunikace s dětmi během přestávek, podnikání společných akcí apod. Cílem je rozvíjet pozitivní vztahy mezi žáky, vést je k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání. Snažíme se dodržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy. V kritických situacích dáváme jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze jej tolerovat. Učitelský sbor nevystupuje lhostejně k projevům agresivity. Prevence s využitím vzájemné komunikace:

Primární prevence v třídnických hodinách

Prevence probíhá zejména v třídnických hodinách, jejichž cílem je primárně podpora zdravých vztahů, pozitivní atmosféry, budování důvěry mezi žáky a třídním učitelem. Třídní učitel sleduje vztahy ve třídě a podílí se na jejich rozvoji. TU vysvětluje, co je a co není šikana, co je a co není „bonzování“, jak se zastat oběti, jak a kdy vyhledat pomoc dospělého

Primární prevence ve výuce

Prevence probíhá také při výuce. Učitelé vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí ve třídách. Netolerují u žáků hrubé, vulgární, agresivní a nezdvořilé chování. Vedou žáky k jednání s úctou a respektem se všemi, bez rozdílu rasy, náboženství, kultury a sociálního zázemí. Kladou důraz na slušné chování a vzájemnou pomoc, motivují ostatní, aby se takové chování stalo normou. Vytvářejí spolu se žáky pravidla chování ve třídním kolektivu. Podle možnosti svého předmětu zařazují do výuky prvky o bezpečném chování, rozvíjí pozitivní vztahy. Součástí prevence je rozvoj v oblasti zdravého životního stylu (prvouka, výchova ke zdraví, tělesná výchova), v oblasti společenskovední a sociálně právní (vlastivěda, dějepis, výchova k občanství), v oblasti přírodovědné (prvouka, přírodověda, přírodopis, chemie). Témata prevence rizikového chování včetně problematiky agresivního chování, šikany a kyberšikany jsou zapracována do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou převážně využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci rizikových jevů (člověk a jeho svět – prvouka, přírodověda, vlastivěda, literární výchova, informační a komunikační technologie, tělesná, výtvarná výchova). Povinností všech pedagogů je vytvářet bezpečné vztahy mezi dětmi a eliminovat aktivity, které podporují rizikové chování a zvyšují napětí. Ve výuce podporujeme práci ve skupinách, vzájemnou komunikaci mezi žáky. Dobré je využívat besedy ve výchovných předmětech a spolupracovat s externí pracovníky.

Při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina) pedagogové zajišťují dozor. V rámci smysluplného vyplnění volného času škola umožňuje žákům navštěvovat kroužky, které organizuje škola. Klademe důraz na rozvoj pozitivních mezilidských vztahů a vzájemný respekt, dodržování zásad slušného chování. Na mimoškolních akcích se žáci řídí pravidly a platí dodržování Školního řádu.

5 SPOLUPRÁCE S RODIČI, JEJICH ODPOVĚDNOST, KOMUNIKACE SE ŠKOLOU

Rodiče jsou seznámeni se základními dokumenty školy formou webových stránek. V průběhu školního roku se konají třídní schůzky, na kterých jsou rodiče seznámeni s pracovníky školy, včetně pracovníky Školního poradenského pracoviště, podrobně jsou jim představeny webové stránky školy včetně dalších dokumentů. V průběhu školního roku se konají na 1. stupni konzultace, TS dle plánu konzultací nebo po domluvě s TU. V souladu s platnou legislativou škola žádá rodiče o informovaný souhlas s poskytováním poradenských služeb.

Při podezření na šikanování žáka je nezbytná spolupráce jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Zákonní zástupci mají možnost kdykoli využít služeb školního poradenského pracoviště a konzultovat včas své podezření, podílet se na jeho řešení, případně také přijmout, TS prokazatelně seznámeni zákonní zástupci žáků se situací (sepsán záznam pohovoru s rodiči). Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních.

Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci i na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Prostřednictvím webových stránek, jsou rodiče seznamováni s aktuální nabídkou a účastí jednotlivých tříd v preventivních programech zaměřených na vztahy a klima ve třídě. Rodiče se mohou účastnit besed, které pro ně škola realizuje. Podporujeme učitele v navázání důvěry mezi učitelem a rodičem a aktivní spolupráci při řešení problémů.

6 PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST ŠKOLY

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- 1) Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
- 2) Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). V případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.
- 3) OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce.
- 4) Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální 12 policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

7 TRESTNĚ-PRÁVNÍ HLEDISKO ŠIKANY

V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.

Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

Trestní odpovědnost ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena

opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekážení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsanych trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

8 EVALUACE

Vyhodnocení je realizováno především diskuzí, sdílením mezi pedagogy, komunikací a zpětnou vazbou od dětí. Na zpětné vazbě se podílí nejen třídní učitelé, ale všichni pedagogové, kteří v konkrétní třídě vyučují. Evaluace se vztahuje na celý Minimální preventivní program a písemná forma vyhodnocení je součástí Výroční zprávy o činnosti školy za daný školní rok

Pomoc - kontakty

Pedagogicko-psychologická poradna Břeclav
SPC Brno Veslařská

Policie ČR, preventivní informační oddělení - por. Ing. Bc. Miroslav Měchura, MBA, LL.M.
preventista pro ÚO Břeclav, tel.:974 632 207 mobil:724 188 879,
e-mail:miroslav.mechura@pcr.cz

Sdružení Linka bezpečí (116 111) [www. linkabezpeci.cz](http://www.linkabezpeci.cz)

Poradna na stránkách www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna www.internetporadna.cz

Společenství proti šikaně www.sikana.org.

E-Bezpečí www.e-bezpeci.cz

E-Nebezpečí pro učitele www.e-nebezpeci.cz

Poradna E-Bezpečí – poradenská linka zaměřená na prevenci rizikového chování na internetu
www.napisnam.cz

Bezpečně on-line www.bezpecne-online.cz

Národní centrum bezpečného internetu www.ncbi.cz

kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu www.Horka-linka.cz

Informování žáků o problematice šikany - vyučování - mimoškolní pobyty

Informování žáků a rodičů o programu

- žáci: na začátku školního roku

- rodiče: na první schůzce rodičů v daném školním roce

Projednáno v pedagogické radě dne 24. 8. 2022

Základní škola a Mateřská škola
Starovičky, okres Břeclav,
příspěvková organizace.
Starovičky 123, 691 65 Starovičky
IČ: 709 14 820

PŘÍLOHY

DESATERO ONLINE BEZPEČNOSTI

1. Nedůvěřuj neznámým lidem na internetu. Každý se může vydávat za někoho jiného.
2. Nesděluj nikomu na internetu svoje celé jméno, bydliště, školu, telefonní číslo.
3. Nikdy se nescházej s cizími lidmi, které jsi poznal při chatování nebo v sociální síti.
4. Chraň si svá hesla, nikomu kromě svých rodičů je neříkej.
5. Nikdy nikomu neposílej ani nezveřejňuj své příliš odvážné fotografie (např. v plavkách). Někdo je může zneužít. Když narazíš na podezřelé nebo nevhodné stránky, řekni to okamžitě dospělé osobě.
6. Chovej se na internetu fér. Nikoho neurážej, nezesměšňuj, nenapadej, nevyhrožuj. Nikoho bez jeho souhlasu nenatáčej a nefot' a takové obrázky nebo videa nezveřejňuj na internetu ani neposílej telefonem. Jedná se o kyberšikanu. Když něco takového zjistíš o sobě nebo o někom jiném, svěř se dospělé osobě, které důvěřuješ. Ohlas to na **www.horkalinka.cz** nebo na **www.pomoconline.cz**.
7. Nedůvěřuj všem informacím na internetu, ověřuj si je z jiných zdrojů (např. v knihovně).
8. Vyvažuj čas strávený u počítače s časem stráveným jinými koníčky, sportem a osobním kontaktem s kamarády. Závislost na počítači je nemoc.
9. Zabezpeč si svoje soukromí na sociální síti tak, aby k osobním informacím a fotografiím měli přístup jen tví přátelé.
10. Stahování z internetu zadarmo je nelegální. Je přísně zakázáno bez dovolení stahovat, instalovat nebo kopírovat na školní počítače jakékoli programy (např. hry).

Desatero bezpečného chování v online světě

1. Mysli na svou digitální stopu

Každý příspěvek, který na sociálních sítích publikuješ, může mít dlouhodobé následky na tvůj digitální život a kariéru.

2. Zvaž, koho přijmeš do svých přátel

Buď obezřetný při přijímání nových přátel na sociálních sítích, ať nedáváš osobní informace cizím lidem.

3. Ověřuj informace, než je sdílíš

Snaž se ověřit pravost informací, než je na sociálních sítích sdílíš, aby ses vyhnul šíření dezinformací a lží.

4. Chraň své osobní údaje

Ujisti se, že chráníš své osobní údaje, jako jsou jméno, adresa a telefonní číslo, a nezveřejňuješ je na sociálních sítích.

5. Nezveřejňuj fotografie, které by mohly být nevhodné

Nezveřejňuj nevhodné fotografie, jako jsou fotografie alkoholu, drog nebo nahoty.

6. Neporušuj pravidla a podmínky sociálních sítí

Respektuj pravidla a podmínky sociálních sítí, na kterých jsi registrován, aby ses vyhnul potenciálním problémům a možnému vyloučení z nich.

7. Buď opatrný s odesíláním soukromých zpráv

Nepošílej soukromé zprávy lidem, které neznáš nebo o kterých nic nevíš, abys předešel možným nebezpečným situacím.

8. Snaž se udržovat rovnováhu mezi online a offline světem

Nenech se unášet online světem a žij také svůj reálný život.

9. Nepodléhej nevhodnému chování ostatních

Neříd se zavádějícími nebo nevhodnými výzvami, které mohou být škodlivé nebo nebezpečné.

10. Nahlas nebezpečné nebo nelegální chování na sítích

Obrátit se můžeš na Policii ČR, Linku bezpečí nebo další instituce a organizace pro ochranu a bezpečnost.

DEPISTÁŽNÍ DOTAZNÍKY

I. Dotazník pro zachycení alarmujících signálů

(výpověď žáka o sobě)

- 1) Ublížoval ti někdo ze třídy?
- 2) Ublížoval ti někdo ze školy?
- 3) Stalo se ti to víckrát? Pokud ano, kolikrát?
- 4) Jak ti bylo ubližování?
- 5) Kdy se to stalo?
- 6) Kde se to stalo?
- 7) Cítil(a) ses z toho nešťastný(á), vystrašený(á)?
- 8) Jsi chlapec, nebo dívka?
- 9) Ten kdo ti ublížil, byl chlapec nebo dívka?
- 10) Řekl jsi o tom někomu? Pokud ano, komu?

(výpověď žáka na druhé)

- 1) Kdo ubližuje ostatním?
- 2) Kdo ponižuje a zastrašuje spolužáky?
- 3) Kdo používá násilí proti druhým?
- 4) Kdo zesměšňuje spolužáky?
- 5) Kdo nejvíc pošťuchuje?
- 6) Kdo se nejvíc pere?
- 7) Kdo se stává terčem různých vtípků a legrací?
- 8) Kdo má strach z nějakého spolužáka?
- 9) Kdo je ostatními přehlížen a odmítán?
- 10) Kdo je fyzicky napadán a neumí se bránit?

II. Úvodem k dotazníku

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš bránit dělá, co je ti nepříjemné, co tě ponižuje, nebo tě prostě bolí – strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci, bije tě. Ale může ti znepríjemňovat život i jinak, pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou

nemluvili a nevšímal si tě. Šikánování se děje skrytě a my se o něm můžeme dozvědět pozdě nebo vůbec ne. Proto potřebujeme tvoji pomoc a prosíme tě, abys vyplnil(a) anonymně tento dotazník. Informace nám pomohou zabránit ubližování slabým a bezbranným a vytvořit bezpečnější prostředí pro všechny.

6. Informační leták pro rodiče

Vážení rodiče,

naše škola je vámi příznivě hodnocena,

Vážíme si toho, avšak i ta **nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikánování**. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování žákům hned v počátku a účinně bezprávi zastavit.

Společně **jsme ve škole vytvořili program proti šikánování**. Jeho důležitou součástí je **spolupráce nás pedagogů s Vámi – rodiči**. Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte.

Preventivní tým:

- třídní učitel
- školní metodik prevence Mgr. Dana Walterová

Využít lze také naši **schránku důvěry**, která je umístěna před vchodem do šatny, případně nám dát zprávu prostřednictvím e-mailu. Vaše informace se k nám dostane rychle a situaci budeme **odborně a bezpečně řešit**.

Děkujeme za Vaši podporu.

S přátelským pozdravem

pedagogický sbor ZŠ Starovičky

NĚKOLIK DŮLEŽITÝCH RAD PRO RODIČE V OBLASTI PREVENCE:

- upozorněte své dítě na to, že **se nesmí** o svých problémech **bát hovořit** ani doma, ani ve škole s učiteli
- seznamte své dítě s okruhem osob, na které se může v případě nebezpečí obrátit
- máte-li důvod, **promluvte** o svých obavách s **třídním učitelem**

RODIČE ŽÁKŮ SI MOHOU VŠIMNOUT TĚCHTO PŘÍZNAKŮ ŠIKANOVÁNÍ:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas nebo si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.

- Nechuť jít ráno do školy (zvláště, když dítě mělo dříve školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova. Při bedlivější pozorování je na něm vidět strach či ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (spolužáci mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu.
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma bere peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní potíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

7. Informační leták pro žáky

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, VÝCHOVNÝMI PORADCI ČI ZÁSTUPKYNÍ ŘEDITELKY).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nešílali se tě. Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na někoho z dospělých ve škole, kterému důvěřuješ - třídní učitel, učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, vedení školy. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.
- Svěř se svým rodičům.
- Využij schránku důvěry ve vestibulu školy
- Zavolej na bezplatnou Linku bezpečí – telefon 116 111